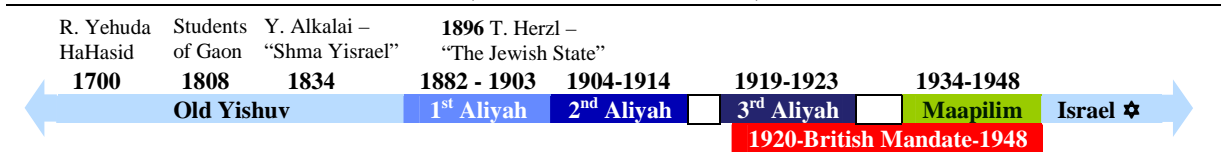

המעפילים – אז ועתה
הרב מואיז נבון
 (מבוסס על שיעורו של הרב סמט)

לויין קיפניס (1894-1990, עלה ב1913) "שיר המעפילים" (1920) (מלחין: חנינא קרצ'בסקי)

<p align="center">נהיין לרום! נהיין לרום! הטרים תראו דרך זו סלונו, אחד פתאום נפל לתהום קרבן ראשון, אך לא אחרון הוא.</p> <p align="center">...העפילו...</p> <p align="center">ירמוז השיא! ירמוז השיא! אחד נפל, האיין רוח חי בנו, האח נמריא לנוף הצבי נעפיל, הניצחון אתנו.</p> <p align="center">...העפילו...</p>	<p align="center">אל ראש ההר! אל ראש ההר! הדרך מי יחסום לפדויי שבי, מעבר הר הן זה מכבר, רומזת לנו ארץ צבי.</p> <p align="center">...העפילו, העפילו, אל ראש ההר העפילו!</p> <p align="center">אחים עלו! אחים עלו! לב מי ירד יחת מאבן נגי, צעד עשו, ראה תראו, אנו פי שניים אז נשגב.</p> <p align="center">...העפילו...</p>
---	---

במדבר פרק יד

... (לט) ויִדְבֹר מֹשֶׁה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאָבְלוּ הָעָם מְאֹד :
 (מ) וַיִּשְׁכְּמוּ בִּבְקָר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר לֵאמֹר הֲנִנּוּ וַעֲלִינוּ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְקֻנֵּק כִּי חֲטֵאוּנוּ : (מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי יְקֻנֵּק וְהוּא לֹא תִצְלַח : (מב) אֵל תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְקֻנֵּק בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם : (מג) כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וַיַּפְלִתֶם בְּחֶרֶב כִּי עַל כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרֵי יְקֻנֵּק וְלֹא יִהְיֶה יְקֻנֵּק עִמָּכֶם : (מד) וַיַּעֲפִלוּ לַעֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הַהָר וַאֲרוֹן בְּרִית יְקֻנֵּק וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה : (מה) וַיִּרְדּוּ הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּכְּתוּם וַיִּכְתּוּם עַד חֲרָמָה פ

דברים פרק א

... (מ) וְאַתֶּם פָּנוּ לָכֶם וַסַּעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יָם סוּף : (מא) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵי חֲטֵאוּנוּ לִיקֻנֵּק אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּנוּ יְקֻנֵּק אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתִּהְיֶינָה לַעֲלֹת הַהָרָה [לשון (במדבר יד, מ) "ההנו ועלינו אל המקום", זה הלשון שאמרתם, לשון הן, כלומר נזדמנתם- רש"י]: (מב) וַיֹּאמֶר יְקֻנֵּק אֵלֵי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלְחֲמוּ כִּי אֵינִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם : (מג) וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת פִּי יְקֻנֵּק וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הַהָרָה : (מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לַקְרֵאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אַתְּכֶם כְּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה

~ פירוש המילה ~

תרגום אונקלוס

וארשעו [=וירשיעו]. ר' סמט מסביר שזה מ" ותזדו" שאונקלוס בדב' (א:מא) מתרגם: 'וארשעתוין'.

רש"י

ויעפלו - לשון חוזק וכן (חבקוק ב, ד) הנה עפלה. אינגרייש בלע"ז [עזי רוח] לשון עזות, וכן (מיכה ד, ח) עופל בת ציון, (ישעיה לב, יד) עופל ובחן. ומדרש תנחומא מפרשו לשון אופל, הלכו חשכים שלא ברשות :

ספורנו

ויעפילו. חזקו לבבם כענין ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם :

אבן עזרא

ויעפילו - מגזרת עפל ובחן (ישעיי לב, יד). והטעם, שעלו אל העפל :

פרופ' יהושע בלאו (עולם התנ"ך עמ' 91)

ויעפילו - יש המסבירים מילה זו על סמך הערבית: חירפו את נפשם למות (הסיחו דעתם מן הסכנות הכרוכות בדבר).

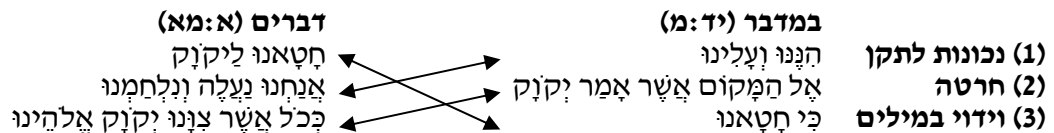
מילון בן יהודה ערך עפל

"העפיל לעשות דבר - הרהיב והעז".

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

הלכה א - אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלוֹן כת, כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה, הוא ששלמה אמר וזכור את בוראיך בימי בחורותיך, ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין שנאמר עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושב העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה, מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו.

הלכה ב - ומה היא התשובה הוא (1) שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן (2) יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך (3) להתודות בשפתינו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

ר' חיים פלטיאל (1240-1300, צרפת/גרמניה) במדבר פרק יד פסוק מ

... נתאבלו ונתחרטו ומיד הרשיעו כדכתיב ויעפילו לעלות וגו', דמשה אמר אל תעלו, והם לא שמעו אלא הרשיעו ועלו, ותרגום ויעפילו וארשיעו.

ר"י אברבנאל

ואין ספק שישראל באמרם 'הננו ועלינו' לא עשו תשובה גמורה! כי היה להם לומר למשה: 'התפלל בעד עבדיך [שיצליחו במלחמה], כי חטאנו לה'. אבל בטחו בכוחם ובגבורתם לעשות חיל, ולא בחר ה' בזה.

אור החיים במדבר פרק יד פסוק מד

ויעפילו וגו'. טעו בהוראת דעתם כי לצד שהם מרדו בה' כאומרים שאינו יכול לתת בידם העמים הרמים לזה חשבו לתקן לבטוח בה' ולהחליט האמונה כי הצל יציל ועלו ההרה, ולא נתרצה ה' כי מכתם טריה וכבר נגזרה גזרה, ועיין מה שכתבתי בפרשת דברים:

הנצי"ב (1816-1893), העמק-דבר, במדבר יד

(מ) וישכמו בבקר וגו' - רצו לשוב מעין החטא, וקיבלו על עצמם למסור נפשם על הכניסה לארץ גם שלא בצירוף ארון ה' ומשה. כי חטאנו - במה שחטאנו עלינו לתקן, על כן הננו מוסרים עצמנו לסכנה זו. (מא) למה זה אתם עברים את פי ה' - אף על גב שטוב לתקן החטא בדבר שחטא, אבל לא במקום שהתשובה עצמה גם כן נגד דבר ה', ומסירות נפש כזה - אינו מתקבל. (מד) ויעפלו לעלות... - אף על גב שהיה להם להאמין לאזהרת משה, מכל מקום חיזקו לבבם לחשוב שאזהרה זו אינה אלא כדי שתהא המסירות נפש באמת... וכמו שמצינו במדרש שיר השירים רבה (ז, ח) בעת שבאו חנניה מישאל ועזריה לשאול את פי יחזקאל הנביא אם יעמוד להם הקב"ה בעת שיפילו עצמם בכבשן האש, הייתה התשובה שלא יעמוד. והיה כדי שתהיה מסירות נפש באמת".

דניאל ג [בעברית]

... (טז) וַיִּעֲנוּ שְׂדֵרְךָ מִיֶּשֶׁד וְעַבְד־גְּגוֹ [חנניה מישאל ועזריה] וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ: נְבוּכַדְנֶצַּר, לֹא צְרִיכִים אֶנְחֵנוּ עַל זֶה לְהַשִּׁיבְךָ דָּבָר. (יז) אִם יֵשׁ בְּרָצוֹנוֹ, אֶלְהֵינוּ אֲשֶׁר אֶנְחֵנוּ עוֹבְדִים יְכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִן כַּבְּשָׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת, וּמִיַּד הַמֶּלֶךְ יִצִּיל. (יח) וְאִם לֹא יְהִי דְיוֹעַ לְךָ הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹאֲלֹהִים אֵין אֶנְחֵנוּ עוֹבְדִים, וְלִצְלָם הִזָּהֵב אֲשֶׁר הִקְיֵמוֹת לֹא נִשְׁתַּחֲוֶה! ...

רבי צדוק הכהן מלובלין, צדקת הצדיק (נכתב: 1848 פורסם: 1902) סימן מו

על זה אמרו הקדמונים [ודרשו את] מאמר חז"ל (פסחים פו ע"ב) 'כל מה שיאמר לך בעל הבית [שהוא הקב"ה לפי הפירוש הדרשני המוצע כאן] עשה, חוץ מצאי' [כלומר: כשהקב"ה אומר לאדם לצאת מלפניו, בל יחזור בתשובה, אין הוא צריך לקבל זאת]. ולא לחינם כתבה תורה עניין המעפילים בפרשת שלח, אשר כבר האמינו בדברי משה [שהרי חזרו בתשובה על חטאם], ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם 'אל תעלו וגו'! אלא שהם חשבו שזה בכלל 'חוץ מצאי'!... ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון השם יתברך, כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין קה ע"א) 'חוצפתא - מלכותא בלא תגאי' [חוצפה היא מלכות בלא כתר]... והם לא הצליחו בזה, מפני שאכלוה פגה [=תאנה שאינה בשלה, כלומר: פעלו כן מוקדם מדי, שלא בזמן הנכון], וכמו שאמרו ז"ל (סוטה מט ע"ב) 'בעקבתא דמשיחא - חוצפא יסגאי' - שאז הוא העת לזה... ולכך אמר להם משה 'והיא לא תצלת', נראה שעצה היא [רצונם לעלות], אלא שלא תצלה, ודייק [משה בדבריו ואמר] 'והיא', שבכל מקום דרשו רז"ל 'היא - ולא אחרת', שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמננו זה שהוא עקבי משיחא.